

Műhely

Cigány hivatásos nevelőszülők

Elképzelések és a kirajzolódó valóság

Egyre inkább előtérbe kerül a családrehabilitáció, nevelőcsaládi gondoskodás, miközben egyre kevesebb család vállalkozik e feladatra a korábbi feltételekkel.

A hivatásos nevelőszülők felkészítése is esetleges, továbbképzésük sok helyütt megoldatlan. Cigánygyereket sokan nem is akarnak családjukba fogadni, de ha igen, akkor is igyekeznek „nem cigánynak” nevelni, és kudarc esetén a gyereket okolják. Ezért is gondoljuk, hogy a cigány nevelőszülő-képzés csak az egyik lépés. Nagyon fontos, hogy a szakembereket és a nem cigány nevelőszülőket is felkészítsük arra, hogyan teljesíthetik a cigánygyerekek identitásának megtartását és önbizalmuk, önbecslésük erősödését. Az alábbi tanfolyam próbálkozás tehát, egy hosszú és fáradságos út első állomása, amin, reméljük, sokan fognak együttgondolkodni velünk.

1992-ben a Népjóléti Minisztériumba pályázatot nyújtottam be, hogy sokévi kutató és gyakorlati szociális munka tapasztalataira építve elképzeléseimet megvalósítsam.

Mivel a cigánygyerekek felülreprezentáltak az állami nevelőotthonokban, és ez a helyzet a cigányok önhibáját feltételező, téves premisszákból kiinduló szociálpolitika, és az erőszakos asszimilációs politika következtében állt elő. Folytatása pedig a lehetetlen körülmények között élő családok teljes anyagi és erkölcsi elnyomódása, az intézeti gyerekek talajvesztése, identitásválsága, kettős stigmatizáltsága lett.

A cigányság elnyomódó tömegei mellett léteznek cigány családok, amelyek egzisztenciát teremtettek maguknak az elmúlt évek során, és ezt a gazdasági nehézségek ellenére is tartani tudják. Ha veszélybe kerül ez az egzisztencia, egy testhezálló munkaalkalommal megmenthető.

Tudtam, hogy a gyermek- és családszeretet központi érték a cigány kultúrában, hogy tradicionális közösségekben a nagycsalád közösségi funkciót tölt be a nevelésben, a szülők szükség esetén traumamentesen helyettesíthetők, az unokatestvérek, sőt távolabbi rokonok is testvérekként tartják számon egymást.

A gondolat kézenfekvő volt: ha már a saját család nem képes rá – de csakis akkor, és ezt alaposan meg kell vizsgálni e kultúra saját értékrendje szerint – nevelje a cigány gyermeket egy másik cigánycsalád, a cigány közösség. Övezzé ezért megbecsülés a cigányság körében, és kapja meg az államtól is azt az erkölcsi és anyagi megbecsülést, amit a feladat megérdemel.

Nyilvánvaló lett, hogy az elmúlt évtizedekben létrehozott és felduzzasztott nevelőotthonok a jelenlegi gazdasági helyzetben nem tarthatók fenn eredeti formájukban sem szakmai, sem strukturális okok miatt. Valószínűnek tartom, hogy elsősorban ez teremtett fogadókészséget a gondolat iránt az állami szervek részéről. Ezzel összefüggésben kaphatott hangot és fórumot az a szemlélet, amely már korábban is az emberszabásúbb módszereket preferálta. A Fővárosi Gyermek-és Ifjúságvédő Intézet szívesen vállalta a partnerséget – enélkül a pályázat benyújtható sem lett volna –, és nem kellett „megideologizálni”, hogy mi ebben a jó.

Napjainkban, a gyermeki jogok deklarációjának aláírása után szerencsére már nem hat felforgatónak az a szándék, hogy nevelkedhessen minden gyermek a saját népe kultúrájának közegében, hiszen ez a konvencióban előírt kötelezettség.

Aggályaimat nem tártam bírálóim elé, bár világosan láttam a dolog buktatóit. Tudtam például, hogy a programnak csak akkor van értelme, ha olyan családokat találok, akik vállalják a cigány identitást, ennél fogva mintát tudnak adni a gyerekeknek, hogy miként lehet cigánként integrálódni a magyar társadalomba. Ugyanakkor azt is tudtam, hogy a konszolidált cigánycsaládok zöme asszimiláns, a beilleszkedésért azonossága feladásával, megtagadásával fizetett. Ismertem továbbá azt a jómódú, a cigány nyelvet és kultúrát őrző kereskedő réteget, amely anyagi képessége, lakáshelyzete folytán nyugodtan rászánhatná magát erre a feladatra, viszont nem híres a szociális érzékenységéről és a kívülállókval való együttműködés készségéről. Ugyanezt tudtam a gazdag muzsikusról is.

Komolyan tartottam (és még mindig tartok) az olyan helyzetektől, amikor a család tudomására jut, hogy egy másik cigánycsalád pénzt kap az ő gyereke neveléséért. El tudom képzelni, hogy ez mekkora szakmai, gondozói feladatot jelent mindkét irányban – az egyikkel elfogadtatni, hogy a gyerekek most ez a jó, a másikat megvédeni az inzultusoktól –, és nincs rá biztosíték, hogy a gondozás minden esetben sikeres lesz.

Tisztában voltam azzal, hogy a cigány népességen belüli etnikai, réteghelyzetben és egyéb különbségek, valamint a velük szembeni általánosító előítéletek miatt a cigányok különböző csoportjai nem igazán szeretik egymást, és óvakodnak attól, hogy őket más csoportokkal „egy kalap alá” vegyék. Ez a program viszont szolidaritásra épülhet csak. A befogadó családok eleve nyitottak és megértők kell, hogy legyenek a náluk szerencsétlenebb sorsúak, a gyerekek saját családjai iránt, hiszen létezésükkel számolniuk kell, ez alapvető szakmai elvárás ma már, és nem csak a cigánycsaládok esetén kell, hogy így legyen.

Még számos, előre is jól látható konfliktushelyzet rémlett fel lelki szemeim előtt, miközben nem hagytam figyelmen kívül az előre nem láthatókat sem. Viszont azzal, hogy mindezt végiggondoltam, értő társakkal megbeszéltem, magamat is kondicionáltam a várható nehézségekre.

Sok pénzt kértünk. Húsz családdal számoltam, és beírtam kétmilliót beruházási segélynek az induláshoz. Tanfolyami költségekre – igaz, szerettem volna néhány érettségizett cigány fiataalt is kiképezni családgondozónak a programhoz és ez nem fog most megvalósulni – 750 ezret. Kilenc millió körüli összeget saccolt az intézmény a családok egyévi fizetésére. Tudtuk, hogy ez utóbbit nem pályázati pénzből fogjuk fedezni, hanem a Fővárosi Önkormányzatnak kell beterveznie minden évben ismétlődő éves költségvetésébe, de be kellett írni, hogy világos legyen: a program enélkül nem működik.

A Népjóléti Minisztériumi pályázaton megnyertem a kétmilliót. Az értesítéssel együtt küldött szerződést visszaküldtem azzal a megjegyzéssel, hogy én ezt addig nem írhatom alá, amíg nincs meg a többi pénz is. Erre azt magyarázták el nekem az illetékesek, hogy ha nem írom alá, akkor ez a kétmillió elvész, ha meg aláírom, ösztönzően fog hatni a többi szponzorra, hogy ennyi már van. Ez 1992. szeptemberében történt. 1993. február végére készült el a Fővárosi Önkormányzat költségvetése: tíz nevelőszülő család fizetését tervezték be. Saját munkám díjazását se nyertem meg pályázati pénzből, ez még további két hónapig függőben maradt. Májusra ez is megoldódott: az intézmény nevelőszülő-tanácsadói státuszba vett. Hozzáfoghattam a szervezéshez.

A toborzás terepei, fórumai

Megszövegeztem egy felhívást. Felkerestem vele először is családsegítő kollégáimat a VI., VE., VIII. és IX. kerületben. Alaposan megvitattuk a szöveget és annak várható hatását. Abban maradtunk, az lesz a legjobb, ha személyesen szólítják meg azokat, akiket alkalmasnak gondolnak. Hosszas disputába fogtunk arról, hogy voltaképp kiket céloz meg ez a program és kiket fog megtalálni. Artikulálódott az a vélemény, hogy a lakáshelyzet, egzisztencia tekintetében megfelelők, a valamilyen cigány kultúrát őrzők nem fognak tolakodni. Leginkább a „semmilyenek”, vagyis a proletársorsban felnőtt, cigányságukkal csupán a megkülönböztetések okán kényszerből azonosulók, napjainkban munkanélküliek és a programtól megélhetést várók jelentkezésére lehet számítani. Válaszom az volt, hogy a munkanélküliség önmagában nem akadály, ha már van egy megteremtett színvonal, igény annak fenntartására és lehetőség némi alkalmi keresetre. Ilyen esetekben a nevelőszülői jövedelemmel a stabilitás biztosítható. Az elveszített azonosság sem feltétlenül akadály. A kultúra tanítható és tanulható, s akinek eredendően a sajátja, nagyon fogékony rá, ha arról győződik meg, hogy ez nem szegény, hanem érték. A tanfolyam többek között erre is való. Megfogalmazódott, hogy valószínűleg nem a Családsegítők ügyfélköre a legalkalmasabb terep a merítésre. Egykori saját, mintegy negyven családnál ügyfélkörömből mindössze három családot akartam az ajánlattal felkeresni. Arra gondoltam, ha mindenütt csak ennyi akad, az nem kevés. Csakhogy a két év alatt, mióta eljöttem a Családsegítőből, a helyzet zuhanásszerűen romlott. Az én három esetem közül is (mindegyik a Családsegítő közreműködésével jutott kedvezőbb pozícióba) az egyikről kiderült, hogy visszaköltöztek vidékre, a másiktól, hogy családi krízisben vannak. Az összes többi megkérdezett intézmény (beleértve a CSZMMK-t, ahol nem ügyfelet, hanem a folklór együttesek köréhez tartozó baráti családot ajánlottak) mindössze két családot tudott javasolni.

Mondtam, én vallási gyülekezetekre is gondoltam. Azonnal kiderült, hogy cigány kollégánóm tagja annak a gyülekezetnek, amelyről rokonszenves híreket hallottam. Megtudtam, hogy két tagozata is működik: egyik a muzsikus, másik az oláh cigányokat tömöríti. Megígérte, hogy szól ott az embereknek, és egy hét múlva már jelentkezett is a nevekkkel.

XIII. kerületi családsegítő kollégámat időközben cigány pasztorációt végző laikus lelkipásztorrá nevezte ki Paskai bíboros. Mondta, az ő hívei nagyon szegények, de Csobánkáról jönnek az istentiszteletre énekelni ottani cigányok, közöttük akadhat a feladatra alkalmas család. Erről eszembe jutott, hogy hiszen vannak ott nekem ismerőseim. Levelet írtam egy fiatal szegkovács családnak, hogy milyen ügyben, mikor szeretném őket felkeresni.

Felhívásom elhangzott a Televízió Cigány Magazinjában. Kaptam leveleket mindenhonnan. Akadtak, akik csak azt nem értették, hogy a felhívás most-sajnos – nem az ország területén bárhol élő cigányokat szólította meg, hiszen budapesti gyerekeknek csak Budapest környéki családokat választhatunk, hogy a biológiai családdal a kapcsolattartás megoldható legyen. Olyanok is voltak, akik viszont csak arra figyeltek fel, hogy itt gyerekekkel kapcsolatban valami segítségnyújtásról beszéltek, és írták a panaszos leveleket, hogy hány gyerekkel mekkora bajban vannak. Kaptam levelet nem cigánytól is. Igyekeztem azért valamelyest megnyugtatóan válaszolni mindenkinek. A nem cigány asszonynak azt írtam, hogy lesz majd tanfolyam, amire ő is jelentkezhet. A távoli, alkalmasnak tűnő családokat arra bízattam, hogy tudakozódjanak a helyi lehetőségekről. A szerencsétleneket meg vigasztaltam, amivel tudtam. Egy család bizonyult csak a programba illőnek a televíziós felhívásra jelentkezők közül.

Megjelent a felhívás az Amaro Drom című cigány havilapban is. Erre senki sem jelentkezett.

Kezdtém örülni, hogy nem húsz, hanem csak tíz családot kell találnom.

Az Izrael Szentje elnevezésű cigány gyülekezet a pünkösdi gyülekezetből szakadt ki három évvel ezelőtt. Ahogy presbiter jelentkezőm elmesélte, ők már korábban is jártak gyülekezetbe, de mindig keserű lett a szájuk íze, amikor azt hallották: „üdvözljük cigány testvéreinket”. S miközben egy magyar lelkipásztor foglalkozott velük, ők lassan eljutottak a felismeréshez: „mit dumál nekünk ez a gádzsó?” Aztán egy családi krízishelyzet is belejátszott a dolgok alakulásába. Ismerősöm elmesélte, hogy volt egy félrelépése, ezt be is vallotta, nehogy a felesége mástól tudja meg, mire az ő szép, fiatal felesége, két gyönyörű gyermekének anyja teljesen összeomlott, öngyilkos akart lenni. O kétségbeesett fogadalmakat tett, hogy az Isten mentse meg a családi életét. Az ismerős családok meg oly sokan és sűrűn jártak a felesége vigasztalására, hogy egyszer csak azt vették észre, már nem férnek el a házban. Azóta bérlik, közadakozásból, a pünkösdi gyülekezet imatermét. Ma már háromszáz tagjuk van, saját zenéjük, önálló liturgiájuk.

A „Pásztor” zseniálisan alkalmazza a bibliai szövegeket a cigányok életére. Valósággal eljártssa például, milyen nevelési hibákat követnek el a cigányok, amikor elkényeztetik gyerekeiket. Pontosan tudja, hiszen közülük való. A közös imádkozásnak van egy olyan aktusa, amikor ketten-ketten az egymás mellett ülők megfogják egymás kezét, és egymásnak mondják, mennyire örülnek, hogy ők most itt lehetnek együtt.

Legmeglepőbb élményem az volt, hogy járnak vidéki missziós utakra. Négy hónapig tanították a Rimócon putrikban élő, elesett cigányokat, aztán busszal felhozták őket ünnepélyes keresztelőre. Azóta hetenként felkeresik, havonta felhozzák őket, és ezt öt helyen csinálják.

Nagy kegyelemként élük meg, hogy feloldódott bennük a muzsikás cigány – oláh cigány, gazdag cigány – szegény cigány hagyományos ellentéte. A jelenség figyelemre méltó.

Nekem mindenesetre az az érzésem támadt, hogy ebből a közösségből minél több családot érdemes, és valószínűleg lehet is megnyerni a feladatnak.

Az oláh cigányok gyülekezete eredetileg a cigány folklórból merítő rockegyüttes volt. Vezetője – most presbiter – kereste a kapcsolatot egy németországi cigány prédikátorral. Közös anyanyelvükön jól megértették egymást, az együttes spontán módon alakult át „karizmatikus” gyülekezetté. A Havanna lakótelepi művelődési házban, ahol azelőtt is zenéltek, bérelnek termet, szintén közadakozásból. Liturgiájuk, énekeik nyelve a cigány.

A szónok mellett tolmács fordítja magyarrá a szöveget. Ez jelzi, hogy ők is nyitottak a romungrók felé.

Egészeiben véve ez a közösség sokkal zártabb. Kevesebb kapcsolódási pontjuk van a rajtuk kívüli világgal, mint az egyetemes kultúrába sokkal könnyebben bekapcsolódó muzsikásoknak.

Az esélyes jelentkezők

A megállapodások rendszerint többszöri beszélgetés után születtek. Először jeleztem, majd részletesen elmondtam, miről van szó, és ez mivel jár. Válaszoltam kérdéseikre, aggályaikra. Aztán hagytam őket gondolkodni. Újra elmentem. Kiderült, hogy sikerült-e elosztani az aggályokat, vagy nem. Esetleg újabb aggályok merültek fel. Az adatlapot csak akkor töltöttük ki, ha minden kétely eloszlott.

Legáltalánosabb aggály a gyerekek saját családjával volt kapcsolatos. Többek–szinte minden férfi! – által elhangzott mondta: „Ugyanúgy fogom szeretni, mint a sajátomat, ugyanúgy megadok neki mindent, tőlem akkor már ne vigye el senki!” Az asszonyok

megengedőbbek voltak: ők a vérszerinti anya helyzetébe is bele tudták képzelni magukat. Rémképek is fölmerültek: hogy jön majd a saját család egész rokonságával, késekkel, mi lesz akkor? És mit fognak szólni a lakók a házban, akik őket addig tisztelték-becsülték?

Miközben igyekeztem megnyugtató válaszokat adni a kérdésekre, be kellett látnom, hogy bizony ez is benne van a pakliban, teljes biztonsággal nem lehet kizárni az ilyen eseményeket. Mi tagadás, bennem is fölremlett a kétely, ér-e annyit ez az egész, hogy egyetlen ilyen eset kockázatát is vállalni érdemes lenne érte? Jellemző mondat volt még: „nem a pénz a fontos”. Persze, nem baj, ha van, de – és ezt ők fogalmazták így, nem én–”aki csak pénzért vállalja, inkább ne csinálja”.

Végeredményben az győzött meg a program értelméről minden nehézség ellenére, hogy feltételezésem, vagyis, hogy vannak olyan cigány családok, amelyekben hivatástudat ébred a feladat iránt, beigazolódott. Felelősen nyilatkoztak arról is, hányat tudnának vállalni anélkül, hogy ez saját gyerekeik rovására menne. A felmerült aggályok is arról tanúskodnak, hogy ők fel akarják nevelni, akit egyszer befogadtak.

Amire én is gondoltam a pályázat benyújtásakor, hogy a gyerek elhelyezésénél figyelembe kell venni, milyen fajta cigányközösségből származik, arra ők is kértek: „a mi fajtánk legyen”.

Fontos momentum, hogy a jelentkező asszonyok többségének nem lehet több gyereke. Márpedig cigány családokban a sok gyerek a természetes, a termékenység a nő legfőbb értéke. Ösztönző tényező a nevelt gyerek vállalásához, hogy ez női értéküket emelné.

Mély együttérzéssel gondolnak azokra a gyerekekre, akikkel majd szeretetüket megoszthatják.

Megértették, miért szükséges a tanfolyam.

Ezek után hadd mutassam be őket.

Piri és András

Mindketten Szabolcs megyéből származnak, 1957-ben, illetve 1955-ben születtek. Első gyermekük 1974-ben, második 1977-ben született. Magyar anyanyelvűek. Hogy meg tudjanak élni, mindketten elszegődtek a fővárosi építőiparba, András kőműves szakképesítést is szerzett. Kicsi gyerekeiket a nagyszülők nevelték otthon, ők a vállalat által bérelt lakásban laktak Pesten, csak hétféteken jártak haza. Ezekben a nehéz években Pirinek több abortusza volt. „Mintha a szívemet tépték volna ki” – mondja. Az utolsó olyan szerencsétlenül sikerült, hogy nem lehet több gyereke. Ezzel a kétlaki életformával szereztek viszont pesti illetőséget, lakáshoz jutási jogot. Először albérletben laktak, ide már felhozhatták a gyerekeket. Aztán átmeneti lakásban, végül megkapták ezt a mostanit a XIII. kerületben. Nem kevés pénzükbe került, de gyönyörűen kialakították, berendezték az 58 négyzetmétert. Van egy nagyszoba, két félszoba, konyha, étkező, szép fürdőszoba. András építési vállalkozó lett, Piri segítő családtagnak van bejelentve. András fiúk az apja mellett dolgozik, Ilona lányuk egy bölcsődében. Az egyik félszoba a fiúé, a másikban a lány lakik élettársával és annak ötéves kislányával. Vidéken, a fiú nagyszüleinél már épül nekik egy szoba ahhoz a házhoz, amit majd örökölni fognak. Tervek szerint még ebben az évben elköltöznék, a felszabaduló félszoba lesz a nevelt gyerekeké. András szerint a feleségének kell tudnia, bírja-e majd a munkát. Neki semmi kifogása, csak aztán el ne vigyék a gyerekeket. Piri nem fél, ő már „Isten útját járja”. Együtt érzően gondol azokra az anyákra, akiknek a gyereket állami intézetbe vitték.

Roza és Sanyi

1957-ben, illetve 1958-ban születtek. Cigány anyanyelvűek. Sanyi abból a nagyecsed-i közösségből származik, amelyből híres népművészek, a legnevesebb folklór együttesek tagjai is származnak. Rokonságban, művészeti kapcsolatban van velük.

Ők is az építőipar révén kerültek a fővárosba, de végül a kereskedelem terén lettek vállalkozók. Lakásmanővereik végállomása egy 134 négyzetméteres lakás a VII. kerületben. A szűkebb családhoz négyen tartoznak. Roza első házasságából való lánya 19 éves. Az „öreg, beteg cigányokért” alapítványnál végzett gondozói tanfolyamot, és gondoz magyar öregeket is. Nevelik Roza beteg testvérének hétéves szép, okos kisfiát, aki dongalábbal született, többször operálták, rengeteget kínlódtak vele, úgy szeretik, mint sajátjukat. Közös gyerekük nincs.

A nagy lakásban ott nyüzsög persze az egész rokonság, megszámlálhatatlan gyerek csüng Rózán és Sanyin és ők boldogok, hogy ételt, alkalmasint szállást tudnak adni annak, akinek szüksége van rá. Egyik otlétemkor épp ennivalót készített a nagylány az otlévő gyerekeknek. „Tudod, milyen érzés ez nekem?” – szólta Sanyi szívére tett kézzel. A leendő nevelt gyerekekre úgy gondol, hogy ők lesznek az ő közös gyerekeik. Már tervezi a nagy keresztelőt, amikor végre visszahívhatja keresztkomáknak azokat, akik őt elhívták. Mondja, tud ő külön szobát adni a gyerekeknek, nem arról van szó, de cigányoknál nem szokás külön fektetni a gyerekeket. Azt gondolom, nagy kár lenne őket civilizáltabb szokásokra szoktatni, mert pontosan az a testmeleg hiányzik legjobban az intézeti gyerekeknek, amiben itt majd részük lesz.

Az óriási lakás berendezése szedett-vedett, de minden van, ami kell. Festés-mázolás régi, záruk-kilincsek cigányosak, van szentkép, művirág és rózsás terítő, életteli rumli – de az ágynemű patyolat tiszta, a kisfiú gondosan ápolt, a nagylány jólöltözött, csinos, kecses, Roza pedig mint egy tyúkanyó veszi szárnyai alá a folyton ott ficákoló népes sereget.

Használt, vagy leértékelt cipőkkel kereskednek. Vannak beszerzési forrásaik, alkalmaznak egy cipészt, aki javításokat végez, piacokon árulnak. Rendesen megélnék.

Jutka és Béni

Dunántúli származásúak, 1957-ben születtek. Béni zenei szakközépiskolába járt, hivatásos zenész, az Országos Szórakoztató zenei Központ alkalmazottja. A zenész cigányok élvonalához tartozó cimbalmos. Jutka általános iskolát végzett háztartásbeli. A gyülekezet alapító tagjai. Komoly bibliaismeretük van, Béni intelligens és szuggesztív szónok. Életszerető hívők, nyoma sincs bennük szemforgató aszkézisnek. Jutka festi magát, ékszereket hord, elegáns. Két világszép tizenhat éves ikerfiúk van, természetesen muzsikusok, a Bartók Béla Zeneművészeti Középiskolába járnak. A gyülekezeti zenélésben az egyik mint dzsesszénekes, a másik mint cigányprimás vesz részt.

Több évet töltöttek Kanadában. Jutkával abban az időben esett meg az a visszafordíthatatlan beavatkozás, aminek következtében több gyereke nem lehet. Vágyódnak gyerek után. Amikor értesültek a lehetőségről, Béni aludni sem tudott az izgalomtól. Ugyanakkor tele van aggodalommal: hogy megszereti és elviszik, jön a rokonság késsel... Jutka nyugodt. Megértett, hogy ha lélekben azonosulni tud azzal, amit vállal (ha úgy érzi, Isten hívta erre a munkára), nincs mitől félnie, mert akkor ereje is lesz hozzá, és le fogja küzdeni a nehézségeket. A két fiú lelkesen néz a családi örömök elé. Ők fogalmazták meg a nevelési szándék okát: hogy ők Isten dicsőségére, az Istentől kapott szeretettel akarják nevelni a családba érkezőket.

Anyagilag nagyon jól állnak. Nemrég költöztek elegánsan felújított és berendezett kétszobás lakásba a VIII. kerületben. Van egy öröklakásuk is, annak az áráért akarnak

ötszobás lakást szerezni. Amiben most laknak, azt majd kiadják. Ezt az elkövetkező hónapokban szeretnék lebonyolítani. Minden jel arra mutat, hogy meg tudják valósítani, amit elterveznek.

Ildi és Jóska

1971-ben, illetve 1965-ben születtek, Ildi Budapesten, Jóska Szolnokon. Mindketten muzsikus családból származnak, de Ildi családjában kevesebb volt az aktív zenész. Jóska maga is járt zeneiskolába, klarinétozni tanult, de ez a pályafutás megszakadt. Munkás lett, aztán munkanélküli. Most átképző tanfolyamra jár, ösztöndíjat kap, két év alatt szakácsá képezik. Ildi gépíróiskolát végzett, gépíróként dolgozott, de GYES után csak takarítónak vették vissza. Munkahelyét nem érzi biztonságosnak, mert hároméves kisfiával sűrűn otthon kell maradnia. Szeretne főfoglalkozású anya lenni.

Nehéz szülése volt, utána cukorbetegséget kapott, húsz kilót hízott. Lefogyni nem tud, mert kényszerevő lett. Házaséletük nem zavartalan, Jóska időnként eltűnik napokra. Ildi tudja, hogy külseje előnytelené vált, ettől ideges – és eszik. Nem tudja, lehet-e még gyereke. Időnként terhesnek érzi magát, de csak menstruációs zavarai vannak. Jóska szerint Ildinek nem is szabad szülnie, mert túl kockázatos lenne.

A huszonkét éves asszony női öntudatának helyreállítását reméli a feladattól.

Jelenleg szoba-konyhás, szépen felújított és berendezett átmeneti lakásban laknak. Ide egynél több gyereket nem tudnak befogadni. Lakásigény módosításuk bent van a VII. kerületi lakásosztályon.

Jasek és Mazsi

1958-ban, illetve 1965-ben születtek. Jasek csobánkai szegkovács családból, maga is a hagyományos mesterségben nőtt fel, dolgozott, amíg volt, a szegkovács szövetségben. Mazsi apja pomázi szegkovács, anyja mohácsi muzsikus családból való. Jasek családja cigány anyanyelvű, Mazsinak csak az apja, így Mazsi nem lett cigány anyanyelvű. Gyerekeik, ha nem is anyanyelvi szinten, de értenek, kicsit beszélnek is cigányul. A szegkovácsok nyelvjárása más, mint az oláh cigányoké. Ezt a dialektust használták nyelvi asszimilációjuk előtt a muzsikusok is. Jasek nyelvében, mesterségében egyaránt a legősibb cigány hagyományokat őrzi napjainkban is. Jelenleg munkanélküli, és tüdőtágulás miatt leszálalékolás alatt áll. Állapota nem gátolja semmiben. Udvarukon ott a kohó, az üllő, a szerszámok, megvannak a régi beszerzési és értékesítési források, dolgozik. Hétéves kisfia is ügyesen forgatja már a kalapácsot. Jasek emellett zenél, festeget, főz, takarít, bevásárol, ha szükség van rá, mert Mazsinak viszont van állása. Varrónői szakképesítésével a csobánkai szociális foglalkoztatóban végzi el a varrási feladatokat az ott ápolt fogyatékosok számára. A nevelőszülői feladatokat elsősorban Jasek látná el, mert ő van mindig otthon.

Három gyerekük van: tíz és nyolc éves kislányok és egy hétéves kisfiú. Szép, nagy, kétszobás, összkomfortos házuk van Csobánkán, 55 négyzetméter, beépíthető tetőtérrel, gyönyörű környezetben. A tetőteret akarják kialakítani a nevelt gyerekek számára. Mazsi utolsó szülése nehéz volt, többet nem kockáztat, de úgy érzik, három gyerek még elfér a családban. Cigánygyerekeket cigánynak akarnak nevelni – így határozták meg szándékuk okát. Gyerekeik kedvesek, okosak, jól neveltek, jól tanulnak. Mind a ketten sokat foglalkoznak velük. Levelem nyomán, mire megérkeztem hozzájuk, már a gyerekek is felkészültek az eseményre. Nagyon gyorsan azonosult a gondolattal az egész család, mintha csak nekik lenne kitalálva az egész. Visszafelé indulóban a három gyerek elkísért egy

darabon. Mondták, kisfiúkra lenne inkább szükség, hogy Józsika ne unatkozzon, amikor a lányok lányos játékokat játszanak.

Ani és Gyuri

1957-ben, illetve 1958-ban születtek. Ani a Szabolcs megyei Olcsván, Gyuri Budapesten, magyar munkáscsaládban.

Ani háromgyerekes özvegyasszony volt, amikor megismerkedtek. A gyász után féktelen szórakozásba kezdett, Gyurit egy szórakozóhelyen ismerte meg. Ezzel egyidőben került kapcsolatba a gyülekezettel, ahol lelki problémái elrendeződtek. Gyurival való kapcsolata komolyra fordult, összeköltöztek. Gyurinak korábban volt egy sikertelen házassága, tíz év körüli gyermeke után tartásdíjat fizet, a gyerekkel nincs kapcsolata. Ani megszülte közös gyermeküket, a most másfél éves Dávidot. Első házasságából való gyerekei: egy 16 éves fiú, egy 13 éves és egy 7 éves kislány. A Dáviddal való korkülönbség áthidalására szeretne egy három év körüli fiút a családba.

XIII. kerületi lakásuk Ani tulajdona, ő szerezte nagy ügyességgel és sok szerencsével. Az egy szoba, három fêlszobás, étkezős, összkomfortos lakás némi átrendezésre szorulna, de egy-két új bútordarab beállításával célszerűen kialakítható a megnagyobbodott család számára is.

Gyuri kedves, békés természetű, jó a kapcsolata Ani gyerekeivel, akik őt Gyurinak szólítják. Asztalos a szakképzettsége, szakmájában dolgozik. Ani szakképzetlen, ebédosztó egy cégnél, most GYED-en van. Munkahelyét nem érzi biztosnak. A nevelőszülői munkát hivatásnak, missziónak fogja fel: jót akar tenni, megmenteni egy embert.

Gizi és Gyuri

1952-ben, illetve 1954-ben születtek, mindketten Szabolcs megyében, sokgyerekes, magyar anyanyelvű cigány családban. Gizi családja munkás, Gyurié zenész. Gyuri tanult zenész, jelenleg is zenélésből él, az OSZK alkalmazottja. Gizi gyári munkás volt. Öt éve, mióta a békásmegyeri lakásukat olcsóbb fenntartású VI. kerületire cserélték, csecsemőotthoni takarító. Közel van az állami nevelésbe vett picikhez és az őket övező problémakörhöz, szereti őket. Egyszer már akart is kivenni gyereket, de akkor egy kezességi ügyből kifolyólag adósság terhelte őket, emiatt nem sikerült. A gondolat tehát régebben foglalkoztatja mindkettőjüket, hozzászokhatott 14 éves kislányuk is.

Jelenleg két szobára osztható, egy szoba alkóvos lakásuk van, szép, étkezős konyhával, kicsi fürdőszobával. Nem okoz számukra problémát, hogy ezt a lakást három gyerek befogadása számára alkalmassá tegyék, hiszen mindketten abban nőttek fel, hogy nagyon sokan vannak egy szobában, és azért elférnek. Kislányuk kilencévi házasság után született, több gyerekük nem lett, Giziben felgyülemlett anyai energiák feszülnek. Szeretné, ha ez lenne a foglalkozása. Gyuri reméli, hogy zenére fogékony gyerekeket kapnak, akiket ő majd taníttatni fog.

Lakásigény módosításuk bent van a VI. kerületi lakásosztályon. Valamivel nagyobb, régi lakást szeretnének.

Éva és Gyula

1953-ben, illetve 1950-ben születtek, mindketten Szabolcs megyében. Gyula családjában sok a zenész, ő maga is hegedül. Éva családjában sok a vállalkozó. Vendéglátóipari szakmunkásképzőt végeztek mind a ketten, Gyulának ezen kívül géplakatos szakmája is van. Sok helyen dolgoztak, míg végül vendéglátóipari vállalkozók lettek. Népszerű vendéglőjük volt évekig Szentendrén, színészek és hasonló hírességek látogatták. Ahogy elmondják, a

cigányellenes irigység tette tönkre a vállalkozást. Nem adták fel a reményt, fantáziadúsan terveznek százféle dolgot, sok vasat tartanak egyszerre a tűzben, engedélyeket szereznek több vállalkozásra is, hogy alkalmasint bérbe adhassák. 19 éves lányuk, 18 éves fiúk van, mind a kettő végzett kereskedelmi-vendéglátóipari szakmunkás, üzletvezetői engedéllyel, jó állással, továbbtanulási szándékkal. Kétszobás szentendrei lakásukat ötszobás budapestire szeretnék cserélni, megvan rá az anyagi fedezetük, csak még nem találtak megfelelőt.

Nekik sem lehetett több gyermekük, számukra is az a természetes, hogy sok gyereknek kell lennie a családban. Biztos, hogy kenyeret fognak adni a hozzájuk kerülők kezébe – az elpusztíthatatlan életkedven kívül.

Ági és Bofi

Mindketten Budapesten születtek 1956-ban. Bofi zenészdinasztiából, Ági apja sofőr volt, anyja virágáros. Mindkét részről nagy testvéri rokonság veszi körül őket, Ági rengeteg gyereket dédelget. Nekik csak egy fiúk van, 19 éves, zenész. Apjával együtt játszik elegáns helyeken: ő zongorázik, apja gitározik és énekel. Emberi számítás szerint Áginak nem lesz több gyereke, bár ő bízik abban, hogy Istennél semmi sem lehetetlen. Régóta foglalkoznak a gondolattal, mi módon fogadhatnának még gyereket a családba. Így találta meg őket a hivatásos nevelőszülői lehetőség, de nem igazán telibe. Idegen maradt számukra a gondolat, hogy számolni kell a saját családdal is. Többszöri beszélgetést hosszas gondolkodások követtek, közben újonnan elfoglalt lakásuk felújításán dolgoztak. A VIII. kerület egy öreg bérházának harmadik emeletén varázsoltak maguknak csodapalotát. Van benne két nagy szoba, egy félszoba, nagy konyha, nagy étkező, sötétkék csempés fürdőszoba süllyesztett káddal – művészi ízlés és elegancia mindenütt.

Beszélgetéseink során nem voltam rábeszélő, sokkal inkább azokat a dolgokat hangsúlyoztam, amiktől ők maguk is félnek. Megosztottam velük saját gondjaimat és kötődéseimet a témához, a gondok ellenére. Bofi meggyőződéssel vallotta, hogy ez a gondolat minden bizonnyal Istentől való, engem erre az Isten hívott, meglehet, őket is, majd kiderül. Még nem derült ki. Ágival abban maradtam, azzal még nem vállal semmi kötelezettséget, ha elvégzi a tanfolyamot, csak időt és alkalmat a gondolkodásra. Bofi épp aludt, amikor a lapot kitöltöttük. Ez nagy hiba volt, mert utána kijelentette, tanfolyamra se engedi Ágit. Úgy tűnik, felébredt benne az úri cigány gög: ő ugyan nem engedi a feleségét a gádzsók tanfolyamára, ők ugyan nem lesznek állami intézmény alkalmazottai!

Ha ez volt az utolsó szavuk, lesz helyettük más, ők meg talán örökbefogadók lesznek. De úgy érzem, még nincs lejátszva a játszma.

Erzsike és Csaba

Erzsike 1948-ban született a Szabolcs megyei Ajakon, Csaba 1973-ban Budapesten. Csaba Erzsike negyedik gyereke. Három már családos, és van egy ötödik is, a 12 éves Béni.

Erzsike állami gondozott volt, nevelőszülőknél nevelkedett falun, jó dolga nem volt, de dolgozni megtanult. Félig még gyerekként került össze a férjével. Vályogot vetettek, férje vállalati munkát is végzett, rengeteget dolgoztak. Fölkerültek Pestre, gyárba jártak, jöttek sorban a gyerekek és a kaparások, és az egyre elviselhetlenebb házaseset. 1986-ban elváltak. Erzsike 76 négyzetméteres két és félszobás, komfortos lakást szerzett, 6 szereltette be a gázfűtést, ő vásárolta a berendezést, már telefonja is van. Sokakkal ellentétben ő nem csak használta (vagy kihasználta) azokat az embereket, akik segíteni tudtak, hanem képes volt a velük való együttműködésre. Erre Béni miatt is rákényszerült, mert a kisfiú debilisnek született, sok mentális probléma volt-van vele. Erzsike partnerként konzultál pedagógussal,

pszichológussal, pszichiáterrel, szociális munkással, szakkönyveket olvas. Hiányzó általános iskolai osztályából ezen a nyáron, 45 éves korában vizsgázott le.

Hét éve dolgozik csecsemőotthonban, mint takarítónő. Szóba került a továbbtanulása gondozónői tanfolyamon. Nem munkakörénél fogva, csak mert ott van, részt vesz a picik gondozásában, sokat tud róluk. Számon tartja a cigánygyerekeket, érzékenyen figyel a velük való bánásmódra és a velük kapcsolatos megjegyzésekre.

Gyerekei szakmát tanultak. Csaba padlóburkoló lett, katonaságát is letöltötte. Előfordult az elmúlt években, hogy Erzsikét beutalták szanatóriumba egy kis regenerálódásra. Ilyenkor Csaba látta el Bénit és a háztartást.

Erzsike többre való, mint takarításra; ő nevelni is tud. Ismeri azt a kisgyereket, aki súlyos rendellenességgel született, szülei lemondtak róla, örökbe adható, de senkinek se kell. Ő elvállalná.

A tanfolyam novemberben kezdődik, tapasztalatainkról a későbbiekben mindenképpen beszámolunk, de szívesen fogadjuk a véleményeket, tapasztalatokat, javaslatokat és persze, ellenvéleményeket, kritikákat is.

Diósi Ágnes